

W myśl biblijnego przekazu jahwisty egzystencjalnym kontekstem, w jakim zrodził się ludzki lęk, było spotkanie Adama i Ewy z kusicielem prowadzące do przekroczenia nakazu Bożego. W tle dialogu węża z niewiastą i mężczyzną kryje się stanowcze polecenie zakomunikowane przez Stwórcę Adamowi w chwili umieszczenia go w rajskim ogrodzie (por. Rdz 2,16-17). Treść tego nakazu z jednej strony podkreśla hojność JHWH, który pierwszemu człowie-

kowi daje we władanie zasadzony na wschodzie rajski ogród i udziela mu nieograniczonego prawa do korzystania z jego niezmiernych zasobów (por. Rdz 2,8-15)⁹, z drugiej zaś przypomina człowiekowi o jego statusie stworzenia, radykalnie różniącym się od natury Stwórcy (por. Rdz 2,17), oraz obliuguje go do wdzięcznego posłuszeństwa woli Boga i akceptacji ustanowionych przez Niego (ze względu na dobro Adama) reguł pobytu w Edenie. Klarowna treść tych reguł oraz kategoryczna forma ich komunikacji mają jedynie wskazać na niebezpieczeństwo, jakie czyha na człowieka w przypadku przekroczenia Bożej woli. JHWH chce, aby Adam wiedział, że sięgając po zakazane owoce, wystąpi nie tylko przeciw troszczącemu się o niego Bogu, ale też przeciw samemu sobie, ponieważ aktem nieposłuszeństwa i pychy uwolni z uwięzi złowrogie misterium zła, które Stwórca dla jego dobra ukrył w drzewie poznania dobra i zła¹⁰.

Zupełnie inaczej intencje Stwórcy przedstawia wąż, który podczas dialogu z pierwszymi ludźmi w wyrachowany i na wskroś fałszywy sposób prezentuje Boga jako zazdrosnego o swą niezależność i potęgę Władcę. Według relacji węży JHWH tylko pozornie troszczy się o dobro i szczęście człowieka, w rzeczywistości zaś lęka się o to, by nie stał się on taki jak Bóg i nie pozbawił Go pozycji i przywilejów, i tylko z tego powodu, poprzez surowy nakaz, JHWH nie dopuszcza Adama i Ewy do drzewa poznania dobra i zła (por. Rdz 3, 1b.4-5). Pierwszym kontekstem, w którym w jahwistycznej relacji o ogrodzie Eden pojawia się lęk, jest zatem scena pokusy, gdy wąż cynicznymi intrygami i podstępными kłamstwami pragnie zniekształcić obraz Stwórcy w oczach ludzi. W swych kolejnych dwuznacznych i fałszywych interwencjach kusiciel przedstawia obraz zalęknionego Boga, który świadomie, ale też z pewną obawą broni swego wyjątkowego miejsca w świecie, które będzie zagrożone, jeśli tylko Adam i Ewa przekroczą Jego nakaz i sięgną po tajemnicze owoce poznania dobra i zła.

Jak informuje dalsza część opowiadania, podstępne insynuacje węży okazują się całkowicie nieprawdziwe. Bóg przestrzegał Adama przed sięgnięciem po zakazane owoce, kierując się szczerą troską o dobro pierwszych ludzi, nie zaś zazdrością i lękiem o własną autonomię, której i tak nikt ani nic nie mo-

⁹ O wspaniałomyślności Stwórcy świadczy także Jego późniejsza troska o jak najlepsze warunki życia Adama w raju, przejawiająca się w powoływaniu do istnienia wciąż nowych istot żywych (por. Rdz 2,18-20), a w końcu kobiety, która okazuje się idealnym spełnieniem egzystencjalnych i uczuciowych pragnień mężczyzny oraz skutecznym lekarstwem na jego samotność (por. Rdz 2,21-24).

¹⁰ Teologiczny sens symbolu drzewa poznania dobra i zła był i nadal jest przedmiotem ożywionej dyskusji egzegetów i teologów. Szeroką panoramę najbardziej wiarygodnych hipotez dotyczących tej kwestii oraz ich ocenę przedstawiłem w pracy *Tak było na początku*. Por. D. Dziadosz, *Tak było na początku. Izrael opowiada swoje dzieje*, Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej, Przemyśl 2011, s. 115-128.

gło zagrozić. JHWH był przecież jedynym Stwórcą wszystkiego, co istnieje, i Władcą całego wszechświata. Pierwsza pośrednia aluzja do uczucia lęku ma zatem w biblijnych tradycjach wymiar wyłącznie iluzoryczny, jest bowiem częścią kłamliwej i wyrachowanej interwencji kusiciela, który usiłując skłócić ludzi z JHWH, prezentuje na wskroś zafałszowany obraz Stwórcy. Taktyka węża przyniosła jednak wymierny skutek. Pierwsi ludzie zaczynają sądzić, że JHWH istotnie lęka się o swoją pozycję w świecie – obawiając się, że i oni mogliby się z Nim zrównać, ukrywa przed nimi prawdę o drzewie poznania dobra i zła, a w ten sposób autorytatywnie pozbawia ich możliwości uzyskania podobnej godności i władzy. Kusiciel sugeruje więc, że ludzie mogą być tacy jak ich Stwórca, muszą tylko sięgnąć po owoc z drzewa poznania dobra i zła, którego JHWH strzeże przed nimi z zazdrością i niepokojem.